
THE INTERPRETATIVE CASE LAW OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF BULGARIA ON ART. 5, PARA. 4 OF THE CONSTITUTION

Galina Pisarska

South-West University “Neofit Rilski”, Bulgaria, galina_pisarska@abv.bg

Abstract: The object of research in this article is the interpretative activity of the Constitutional Court of the Republic of Bulgaria and in particular - its interpretations on the provision of Art. 5, paragraph 4 of the Constitution, which regulates the implementation of the norms of international law into the Bulgarian legislation and their interaction. For this purpose, all interpretative decisions of the Constitutional Court on the constitutional texts, related to the regulation of the connection of Bulgarian legal system with international law, are considered. The distinctive features of the powers imposed on the Constitutional Court to interpret constitutional texts are analyzed, as well as a review of the main opinions expressed on this issue in the legal doctrine are presented. The difference between the interpretation under Art. 149, para. 1, item 1 of the Constitution of the Republic of Bulgaria and the causal (incidental) interpretation, which the court performs as necessary when exercising its other prerogatives. Attention is also paid to the binding nature of the interpretative decisions of the Constitutional Court and to their official and non-independent nature. The regulatory effect of constitutional norms as a living and directly applicable law is strongly dependent on the case law of the constitutional jurisdiction. Without its jurisprudence it is impossible to strengthen and improve the constitutional justice in Bulgaria, as well as to fully realize the functions of the most supreme and fundamental law in the country. In the summary it is concluded that the formed interpretative case law of the Constitutional Court on the provision of Art. 5, para. 4 of the Constitution plays an extremely important role for the establishment and functioning of the rule of law, for the creation of conditions for the development of international cooperation and for the realization of foreign policy aspirations of the state.

Keywords: Constitution, the Constitutional Court of the Republic of Bulgaria, interpretative activity, international law, domestic law.

ТЪЛКУВАТЕЛНАТА ПРАКТИКА НА КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ПО ЧЛ. 5, АЛ. 4 ОТ КОНСТИТУЦИЯТА

Галина Писарска

Югозападен университет “Неофит Рилски”, България, galina_pisarska@abv.bg

Резюме: Обект на изследване в тази статия е тълкувателната дейност на Конституционния съд на Република България и по-специално – тълкуванията му на разпоредбата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията, с която се урежда имплементирането на нормите на международното право в българското законодателство и тяхното взаимодействие. За тази цел се разглеждат всички постановени към настоящия момент тълкувателни решения на Конституционния съд по отношение на конституционните текстове, свързани с регламентирането на обвързаността на българската правна система с международното право. Анализирани са отличителните черти на притежаваните от Конституционния съд правомощия да осъществява тълкуване на конституционни разпоредби, както и са изведени формиралите се основни становища по този въпрос в правната доктрина. Отражена е и разликата между тълкуването по чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията на Република България и каузалното (инцидентното) тълкуване, което съдът извършва по необходимост при упражняване на другите си правомощия. В хода на изложението се обръща внимание също така на задължителността на тълкувателните решения на Конституционния съд и на техния официален и несамостоятелен характер. Регулиращото действие на конституционните норми като живо и пряко приложимо право се намира в силна зависимост от практиката на конституционната юрисдикция. Без нейната jurisprudence е невъзможно да се укрепва и усъвършенства конституционното правосъдие в България, както и пълноценно да се реализират функциите на най-върховния и основен закон в страната. В обобщението е направен извод, че формиралата се тълкувателна практика на Конституционния съд по разпоредбата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията играе изключително важна роля за изграждането и функционирането на правната държава, за създаването на условия за развитие на междудържавното сътрудничество, както и за реализация на външнополитическите стремежи на държавата.

Ключови думи: Конституция, Конституционен съд на Република България, тълкуване, международно право, вътрешно законодателство

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В историко-правното развитие на България действащата Конституция на Република България (КРБ) от 1991 г. за първи път въвежда в системата от държавни органи специализирана институция, чиято основна прерогатива е да следи за спазването на Конституцията като основен и върховен закон на държавата и обществото чрез осъществяване на контрол за конституционност на законите и другите актове на парламента и президента, тълкуване на принципите и разпоредбите на Конституцията, разрешаване на спорове между институциите по отношение на тяхната компетенция и т.н. С оглед на необходимостта от „специализирана извънпарламентарна институция за конституционен контрол по европейски модел“ (Ананиева, 2000, с. 90), Конституционният съд (КС) е изграден по прототипа предимно на немското, австрийското, италианското и испанското конституционно правосъдие и наподобява по структура и предмет на дейност на съдебен орган, който обаче не е инкорпориран в съдебната власт.

Едно от основните и може би най-важно правомощие на конституционната юрисдикция е да „дава задължителни тълкувания на Конституцията“ (чл. 149, ал. 1, т. 1 от КРБ). При сравнително-правно изследване на регламентацията на конституционните съдилища в повечето европейски държави се стига до извода, че малко национални законодателства предвиждат възможност те да правят такъв вид тълкувания (Танчев & Белов, 2009). Самият Конституционен съд подчертава в мотивационната част към Тълкувателно решение № 4 от 1994 г. по к. д. № 8/94 г. (Обн., ДВ, бр.56 от 12 юли 1994 г.), че именно чрез изясняване съдържанието и смисъла на конституционните норми неговата тълкувателна функция упражнява положително въздействие върху действията на публичните власти, защото разкрива заложените в Конституцията ръководни начала и общи критерии. Нещо повече. Чрез тълкуване съдът разкрива механизмите и критериите за конституционносъобразно поведение, които могат да се изведат от конституционните норми, като резултатите от тълкувателната дейност остават в конституционно-правната сфера и не навлизат в тази на принципите на политическото поведение. Това правомощие, което визира разпоредбата на чл. 149, ал. 1, т. 1 от КРБ, както и текста на чл. 12, ал. 1 от Закона за Конституционния съд, е предоставено единствено и в изключителна компетенция на Конституционния съд. Само така може да се осигури еднаквост в прилагането на основополагащия нормативен, ценностен и понятиен потенциал на Конституцията на Република България. В подкрепа на това твърдение се явява и Решение № 3 по к.д. № 30/1991 г. относно възможността на Народното събрание да дава задължително тълкуване на конституционни норми, с което съдът е приел, че това може да стане само при реда и условията, при които Народното събрание изменя и допълва разпоредби на Конституцията, доколкото същата не предвижда това да стане от Велико Народно събрание (чл. 153 и сл. от КРБ).

2. СЪЩНОСТ И ОТЛИЧИТЕЛНИ ЧЕРТИ НА ТЪЛКУВАТЕЛНОТО ПРАВОМОЩИЕ НА

КС

Тълкуването на Конституцията като самостоятелно правомощие на КС се различава по своя характер, предназначение и правни последици от тълкуването, което той извършва при реализиране на другите си правомощия (Стойчев, 2002, с. 594). Поради неговия специфичен характер то е определяно в правната доктрина като „свръхправомощие“ (Неновски, 2002, с. 83), като „най-мощното и най-отговорното правомощие на съда“ (Казандзис, 2019, с. 80). Посочва се още, че КС има функция да доразвива конституционната уредба, с което може да се каже, че запълва празноти в Конституцията чрез своите решения (Сталев & Неновски, 1996). За да се изясни същността на задължителното тълкуване, е необходимо то да бъде отграничено от инцидентното (каузалното/казуалното) тълкуване, каквото КС осъществява при различни свои произнасяния.

При инцидентното тълкуване КС извършва тълкуване, за да мотивира своето решение, като то не намира място в самия диспозитив на решението (Пенев & Зартов, 2004, с. 90). При него съдът по необходимост тълкува Конституцията, но пряката цел е не нейното тълкуване, а решаването на конкретни правни спорове и поради това диспозитивите на решенията на КС в тези случаи нямат за предмет конституционните текстове (Стойчев, 2002, с. 594-595). С казуалното тълкуване на конституционната разпоредба се достига до точния ѝ смисъл, за да бъде изпълнена първоначално поставената пред Конституционния съд задача – да се произнесе по основното искане. То може да е за обявяване на протиконституционност на закон или на друг акт на Народното събрание или на президента, за обявяване на противоконституционност на политическа партия или сдружение, или за установяване съответствието на сключените от Република България международни договори с Конституцията преди ратификацията им, както и за съответствие на законите с общопризнатите норми на международното право и с международните договори, по които България е страна и т.н. Този вид тълкуване остава само в мотивите на квазисъдебното решение на КС и не е юридически задължително, но притежава логическа задължителност и авторитет (Ташев, 2010, с. 63). Инцидентното

тълкуване има определена обвързваща сила, но без съмнение – с по-малка значимост и интензивност в сравнение със силата на решението на КС, произнесено по искане за задължително тълкуване (Друмева, 2018).

При нормативното (задължителното) тълкуване основен въпрос-петитум, поставен пред КС, е тълкуването на определена конституционна разпоредба и затова то се извежда и в самия диспозитив на решението и се превръща в неразделна част от конституционноправната норма. По този начин диспозитивът се превръща във вторична конституционна норма със същата задължителна сила, както първичната конституционна норма, тъй като е неразделна част от нея (Пенев & Зартов, 2004, с. 93). В теорията и практиката на КС задължителното тълкуване се възприема като абстрактно тълкуване, тъй като се прави независимо и без да е налице висящ процес пред някое от общите съдилища, а правното естество на това тълкуване се възприема преобладаващо като „нормативно” (Друмева, 2006, с. 21). Други теоретици поддържат виждането, че интерпретативната дейност, която КС осъществява при упражняване на това свое правомощие, е общо, а не каузално, защото не касае конкретни житейски казуси (Павлова, 2004). Абстрактното тълкуване на конституционна разпоредба, на част от конституционна разпоредба, на комплекс от конституционни разпоредби и/или части от конституционни разпоредби, направено от КС по конкретен повод, също се разглежда като задължително за всички правни субекти (Симеонов, 2015).

Извежда се на преден план позицията, че чрез тълкуването на конституцията КС предоставя на властите концептуален инструментариум и критерии за тяхната дейност. По този начин се осъществява не само опазване на основния и върховен закон на страната, но и се допринася за развитието на държавата като демократична и правова (Янкулова, 2020, с. 112). Тази дейност на съда способства, за „да се ориентира в правилна посока бъдещият законодателен процес“ (Пенев & Зартов, 2004, с. 105). При липсата на превантивен конституционен контрол в правомощията на Конституционния съд, неговата тълкувателна функция играе ролята на предпазване Народното събрание да приеме законодателни решения, които биха се явили като противоконституционни според разбирането на Конституционния съд, дал тълкуване в съответния смисъл. Това следва от задължителния характер на решенията на КС (Неновски и др., 1997, с. 20). Изрично е подчертано обаче, че тълкуването не внася и не може да внася поправки, изменения или допълнения в интерпретираните правни норми (Спасов, 1998, с.82).

Тълкувателните решения на КС, постановени вследствие на упражняването на вмененото му правомощие в чл. 149, ал. 1, т. 1 от КРБ и чл. 14, ал. 6 от ЗКС, са задължителни за всички държавни органи, юридически лица и граждани. Тази задължителност на тълкувателните актове има по-специално значение - един особен нюанс, чрез който се подчертава техния официален характер. А именно - то е специално поискано и специално предназначено да изрази официалното разбиране на смисъла на тълкуваната конституционна норма, да фиксира нейното смислово съдържание по най-категоричен начин (Спасов, 1998, с.77-78). Така тълкувателните решения на КС се превръщат в неразделна част от текста на конституцията. При подобно тълкуване КС едновременно конкретизира и разширява обхвата на конституцията по системен и логичен начин, включвайки в него най-значимите житейски хипотези, произтичащи от нейния текст (Казандзис, 2019, с. 81). С основание е изведен в доктрината изводът, че задължителната сила на мотивите на всяко решение на КС, не само на изцяло тълкувателните, представлява важен принос към тълкувателното разясняване и доразвитие на конституционните норми, за да стане конституцията действащо, живо прилагано право, претворено в обществена действителност, а не конституция на книга (Сталев & Неновски, 1996).

3. ТЪЛКУВАТЕЛНАТА ПРАКТИКА НА КС ПО ЧЛ. 5, АЛ. 4 ОТ КОНСТИТУЦИЯТА

Правото на Конституционния съд да тълкува конституцията придобива особено значение във връзка с чл. 5, ал. 4 от нейния текст. Според него „международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната“. Тази конституционна разпоредба предвижда имплементирането на нормите на международното право в българското законодателство и тяхното обуславящо се взаимодействие. За да се превърнат в съставна част от националното право и да се осигури прилагането им при действието на сегашната Конституция, законодателят е посочил в кумулативна съвкупност три изисквания, на които следва да отговорят международните договори - да са ратифицирани по конституционен ред, да са обнародвани и да са влезли в сила за Република България. С този текст върховният закон сам въвежда примат за определени разпоредби на международното право пред вътрешното право. Ето затова може да се каже, че държавата доброволно се подчинява на приетите от нея наднационални норми, като това не е ограничаване на нейния суверенитет, а възможност за по-пълното му осъществяване (Близнашки, 2018, 2019).

Тълкувателната практика на Конституционния съд по този текст е доста оскъдна в сравнение с тази по други конституционни разпоредби. Тя показва, че е осъществил нормативно тълкуване на нормата само два пъти. Първият случай е в Тълкувателно решение № 7 от 2 юли 1992 г. по к.д. № 6/92 г. за тълкуване на чл. 5, ал. 2, 3 и 4 от Конституцията /Обн., ДВ, бр. 56 от 10 юли 1992 г./, за което конституционната юрисдикция е сезирана от главния прокурор. Диспозитивът на решението гласи:

„1. Международните договори, ратифицирани и влезли в сила за Република България, но необнародвани в "Държавен вестник", не са част от вътрешното право на страната, освен ако са приети и ратифицирани преди сега действащата Конституция и по съществуващия при ратификацията им ред обнародването им не е било задължително. Последните нямат предимство по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конституцията пред нормите на вътрешното законодателство. Такова предимство придобиват от момента на обнародването. 2. Международните договори, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила, с които определени деяния (действия и бездействия) са обявени за престъпления, без да са престъпни по вътрешното наказателно законодателство на Република България, са част от вътрешното право на страната само доколкото могат да поясняват смислово съдържанието на съществуващи в Наказателния кодекс престъпни състави или елементи от тях или ако създават задължения за промяна на законодателството.“

Тезата, която конституционната юрисдикция застъпва в цитираното решение е, че част от българското право са и заварени международни договори, влезли в сила по друга конституционна процедура. С него се внасят разяснения относно изискуемите реквизити, като ясно КС се е произнесъл, че при липса на някой от тях, международните актове не стават гравивна част от вътрешния правопорядък и правните субекти не са длъжни да се съобразяват с тях и да ги спазват. В мотивите, с които обосновава решението си, изрично е отбелязано, че при такава ситуация държавата и нейните органи обаче не се освобождават от задължението да направят необходимото за включването на международните договори във вътрешното право и за изпълнение на съдържащите се в тях правни норми. Конституционният съд разкрива и съдържанието на институтите на ратификацията, обнародването и влизането в сила. Ратификацията е акт на законодателния орган и се извършва със закон от Народното събрание в случаите по чл. 85, ал. 1 и от Великото народно събрание - чл. 158, точка 2 от Конституцията, като в тези текстове са изброени изчерпателно международните договори, подлежащи задължително на ратификация. Под обнародване на международните договори по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конституцията се разбира публикуването им в „Държавен вестник“, а моментът на влизането им в сила се определя обикновено в самите международни актове. Той тълкува и понятието „международни договори“ като извежда своя дефиниция, а именно: *„международните договори по своя характер представляват двустранни и многостранни международни споразумения, сключени между държави с участие на Република България и регулирани от международното право“*. Подчертава се също така и предимството на нормите на инкорпорирани международни договори при противоречия с норми на закони и подзаконни актове от вътрешното законодателство, като изрично е посочено обаче, че те не трябва да противоречат на Конституцията. Този извод се налага от тълкуването на чл. 5, ал. 2 и 4 във връзка с чл. 85, ал. 3 и чл. 149, ал. 1, точка 4 от Конституцията. В този смисъл следва да отбележим, че норменият контрол, който упражнява Конституционният съд, за съответствието на законите с общопризнатите норми на международното право и с международните договори, по които България е страна, е факултативен, т.е. съдът няма задължение да подлага на такава проверка всеки сключен от Република България международен договор, а само когато бъде надлежно сезиран с такова искане. Решението му в този случай има само установителен (декларативен) характер, тъй като предимството произтича направо от конституционната разпоредба. В това се състои и важната роля на този орган - да обезпечи примата на международното нормативно съглашение спрямо националното законодателство. Ако бъде сезиран и обяви, че национален закон противоречи на международния договор, това негово решение ще установи със сила на пресъдено нещо, важаща спрямо всички, предимството на международния договор спрямо атакувания национален закон (Сталев, 2002, с. 56-57). Това правомощие е пряко свързано с взаимодействието между националното и международното право, като при неговото реализиране има натрупан вече немалък обем практика, която обаче не е предмет на настоящата разработка и няма да ѝ бъде отделено специално внимание. В конституционноправната наука се отчита необходимостта от извършване на нормативно тълкуване от Конституционния съд на разпоредбите на чл. 5, ал. 4 и чл. 149, ал. 1, т. 4 от Конституцията относно някои въпроси (кой може да приложи непосредственото суспендиращо действие, предвидено в чл. 5, ал. 4; кой е компетентният орган, следящ за установяване на несъответствието на закон с международноправна норма; липсата на сезиращо правомощие за съдилищата), които предизвикват неясноти в хода на тяхното прилагане (Пенев, 2018).

Вторият път, в който съдът е дал задължително тълкуване на чл. 5, ал. 4, е с решение № 7 от 2018 г. по к.д. № 7 от 2017 г. /Обн., ДВ, бр. 36 от 27 април 2018 г./, образувано по искане на президента на Република

България, с което се приема, че смесените споразумения, сключени съвместно от Европейския съюз и държавите членки с трета страна, се инкорпорират в правния мир на страната и придобиват предимство пред националното право, така както всички международни договори с участието на Република България след изпълнението на условията в чл. 5, ал. 4 от основния закон. В мотивите към него потвърждава виждането си, че цитираната норма е тази, която управлява процеса на навлизане на първичното право на ЕС в правната система на страната и неговото приматно действие.

Когато е бил сезиран за разрешаването на конкретни фактически спорове Конституционният съд е извършил казуално тълкуване на разпоредбата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията. Ще бъдат посочени някои извадки от мотивите, имащи отношение към правното положение на съотношението между нормите на вътрешното и международното право и с които съдът аргументира съответните си решения (Неновски, 2001; Беронов, Стоянова & Нейков 2006):

- Решение № 8 от 27 юли 1992 г. по к.д. № 7/92 г. /Обн., ДВ, бр. 62 от 31 юли 1992 г./: „Съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията Международният пакт за гражданските и политическите права, Международният пакт за икономическите, социалните и културните права, Конвенция № 111 относно дискриминацията в областта на труда и професиите, както и Виенската конвенция за правото на договорите (ДВ, бр. 87 от 10 декември 1987 г.) щом са ратифицирани, влезли в сила и обнародвани, са част от националното ни право, а с това е признат и приоритетът им във вътрешното право.“
- Решение № 25 от 29 септември 1998 г. по к.д. № 22/98 г. /Обн., ДВ, бр. 114 от 2 октомври 1998 г./: „По въпроса за правната сила на Устава на международната организация на труда Конституционният съд счита за уместно да отбележи, че този акт е международен договор, тъй като е част от XII-та част от Договора за мир между съюзните и сдружени сили и България от 1919 г., утвърден, ратифициран и обнародван (ДВ, бр. 239 от 1920 г.), и е в сила за България от 1920 г. Последната ратификация на изменението на Устава е от 1973 г. (ДВ, бр. 67 от 1973 г.). Съдържащите се в него правни норми са задължителни за българската държава.“
- Решение № 9 от 16 юни 1999 г. по к.д. № 8/99 г. /Обн., ДВ, бр. 57 от 25 юни 1999 г./ по искане за обявяване за противоконституционен на Закона за ратифициране на Спогодбата за сътрудничество в областта на енергетиката и инфраструктурата между правителството на Република България и правителството на Република Турция и на Протокола за сътрудничество в областта на енергетиката и инфраструктурата между правителството на Република България и правителството на Република Турция (ДВ, бр. 33 от 1999 г.): „...следователно те могат да имат положението и силата на закон. И както всички закони в страната, така и ратифицираните международни договори би следвало да подлежат на контрол за конституционност съгласно чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията. Няма никакви съображения за изключването им от предвидената в този конституционен текст компетентност на Конституционния съд. Обстоятелството, че в т. 4 на същия текст е предвидена възможността съдът да се произнесе за съответствието на сключените международни договори с Конституцията преди ратификацията им, не изключва правото на съда да се произнесе по тяхната конституционност и след ратификацията им. Точка 4 не ограничава пълномощията на съда по т. 2 на чл. 149, ал. 1 от Конституцията, а ги допълва. С нея е създадена възможност за предварителен контрол за конституционност преди международният договор да е предложен за ратификация и за утвърждаването му като акт със силата на закон. И когато тази възможност не е била ползвана, няма пречка въпросът за конституционността на международния договор да бъде повдигнат чрез атакуване на акта за ратифицирането му на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията. Това е така и защото ратификационният (утвърждаващият) закон инкорпорира утвърдения международен договор и би трябвало двата да бъдат разглеждани като един цялостен акт, който може да бъде оспорван като противоконституционен във всичките му части. В това отношение следователно се поддържа, че евентуалната противоконституционност на международния договор прави противоконституционен и акта за ратификацията му. В изложения смисъл Конституционния съд отстъпва от досегашното си разбиране, изразено в Определение № 2 от 27 юли 1995 г. по конституционно дело № 16/95 г., според което след ратификацията на международен договор подлежи на контрол за конституционност само ратификационният акт, не и международният договор... Кolkото да се отнася до твърдението..., че сключените договори и тяхната ратификация не били в интерес на българската държава, това е въпрос на политическа и икономическа целесъобразност, по който Конституционният съд не е компетентен да се произнесе.“
- Решение № 12 от 12 август 1999 г. по к.д. №12/1999 г. /ДВ, бр. 77 от 31 август 1999 г./: Конституционният съд е приел да разгледа искане за несъответствие на закон с международен договор, ратифициран и влязъл в сила за Република България, но необнародван в Държавен вестник. По този начин съдът се е съгласил мълчаливо с тезата, че и необнародваните международни договори имат

предимство пред нормите на вътрешното законодателство и могат да бъдат критерии за преценка и евентуално за дерогиране на тези норми.

- Решение № 3 от 5 юли 2004 г. по к. д. № 3/2004 г. /Обн., ДВ, бр. 61 от 13 юли 2004 г./ по повод присъединяването на България към Европейския съюз КС дава следната интерпретация: „С подписването на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз и неговото ратифициране, обнародване и влизане в сила тя става страна по учредителните договори на Европейските общности и Европейския съюз (с техните изменения и допълнения) и приема съдържанието им, което е първично общностно право, уреждащо изчерпателно съюзните институции и органи, техните компетенции и актовете им. Актовете на първичното право на Европейския съюз представляват международни договори по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конституцията и при спазване на предвидените условия техните разпоредби стават част от вътрешното право на България. Основна характеристика на вторичното право е, че неговите актове не са международни договори по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конституцията и не подлежат на ратификация от националните парламенти след приемането им. Те имат пряко действие и не се нуждаят от изрично въвеждане в националното законодателство. Това е така, защото институциите на Европейските общности действат в рамките на техните компетенции с пряко обвързващ правен ефект спрямо институциите и гражданите в държавите-членки. Същевременно обаче следва да се има предвид, че начините и механизмите на приемането на актовете на вторичното право, както и неговият обхват се определят от първичното право, което, съставляващо международни договори, подлежи задължително на ратификация.“

Анализирайки изложените текстове, се стига до извода за наличие на надграждаща последователност в тълкувателната практика на КС по разпоредбата на чл. 5, ал. 4, както и че в нея той се придържа стриктно към принципа на утвърждаване на примата на международното право, установен с Конституцията.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Тълкуванията, които прави Конституционният съд по чл. 5, ал. 4 спомагат за изясняването на точния му смисъл по задължително установен начин за всички субекти и за безпроблемното му прилагане в обществено-правната действителност. Задължителните тълкувателни решения на съда осигуряват бъдещо непротиворечиво конституционно тълкуване, което предотвратява противоконституционно законодателство, като разрешава конституционната неяснота предварително, *ex ante* (Ганчев, 2010). Този вид тълкуване на конституционната норма е необходимо с оглед важната роля, която конституцията отрежда на международните договори, които обвързват българската държава. Те представляват важен критерий за разкриване на истинския смисъл и съдържание на конституционните разпоредби. Прави впечатление, че КС ясно изразява позицията си за недопустимост да бъдат търпени в българското законодателство противоконституционни норми, въведени с международен договор. Предвид гореизложеното с основание можем да заключим, че юриспруденцията на Конституционния съд, в частност тази по разпоредбата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията, има изключително значение за укрепването на демократичните и правови устои на държавата, за създаване на благоприятна правна среда за развитие на междудържавното сътрудничество и за реализация на външнополитическите национални интереси.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Ананиева, Н. (2000). *Конституционно право*. София, България: Албатрос.
- Беронов Н., Стоянова, С. & Нейков, Л. (2006). *Петнадесет години Конституционен съд на Република България 1991-1996*. София, България: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Близнашки, Г. (2018). Конституцията – същност, функции и върховенство. София, България: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Близнашки, Г. (2019). *Общо учение за Конституцията*. София, България: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Друмева, Е. (2006). Индивидуалната правна закрила и конституционното правосъдие. *Юридически свят*, № 1, 11-24.
- Друмева, Е. (2018). *Конституционно право* (5-то доп. и пр. изд.). София, България: Сиела.
- Казандзис, Х. (2019). *Конституционност и контрол на законите в Европа и САЩ. Практики в България и Гърция*. София, България: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Неновски, Н. и др. (1997). *Конституционен съд. Юриспруденция 1991-1996 г.* София, България: Издателство „Отворено общество“.
- Неновски, Н. (2001). *Конституция на Република България – аотирана с тълкуванията на Конституционния съд*. София, България: Сиби.

- Неновски, Н. (2002). *Конституцията: актуални въпроси на теорията и практиката*. София, България: Сиби.
- Павлова, М. (2004). За тълкувателната дейност на Конституционния съд. *Съвременно право*, № 4.
- Пенев, П. & Зартов, Я. (2004). *Конституционно правосъдие на Република България*. София, България: Сиела.
- Пенев, П. (2018). *Адвокатът, конституцията и приложимото право – с аотирана практика на Конституционния съд*. София, България: Фабер
- Симеонов, В. (2015). Същност на тълкуването на Конституционния съд по чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията. *Studia Iuris*, бр. 1.
- Спасов, Б. (1998). *Конституционният съд*. София, България: Сиби.
- Сталев, Ж. & Неновски, Н. (1996). *Конституционният съд и правното действие на неговите решения*. София, България: Сиби.
- Сталев, Ж. (2002). *Проблеми на Конституцията и на Конституционното правосъдие*. София, България: Сиела.
- Стойчев, С. (2002). *Конституционно право*. София, България: Сиела.
- Танчев, Е. & Белов, М. (2009). *Сравнително конституционно право*. София, България: Сиби.
- Танчев, Е. & др. (2010). *Конституционен съд. Юриспруденция 1997-2006 г.* София, България: Издателство „Отворено общество“.
- Ташев, Р. (2010). *Обща теория на правото* (4то изд.). София, България: Сиби.
- Янкулова, Р. (2020). *Конституционното правосъдие и защитата на основните права*. София, България: Сиела.